

ÎNTRE FILOSOFIE ȘI INGINERIE

Formularea titlului este dilematică, dar situația pe care o exprima era paradoxală. Într-adevăr, am parafrazat întrebarea pusă de Socrate în dialogul lui Platon *Euthyphron*, circumscriind-o la anumite profesii și autorități. “Oare ceea ce este util place autorității pentru că are utilitate sau ceva este util numai pentru că place autorității?” Orice tânăr ajuns la vârsta când trebuie să-și aleagă drumul în viață își pune – mai mult sau mai puțin explicit – această întrebare dătătoare de sens atât pentru profesiune cât și pentru autoritate.

Dacă tânărul alege prima opțiune înseamnă că posedă un criteriu pentru aprecierea utilității profesiei independent de autoritatea statală, de exemplu. Dacă o alege pe a doua, atunci comandamentele autorității recunoscute trebuie pur și simplu îndeplinite ca atare, independent de faptul că ar corespunde sau nu unui anumit criteriu. În cazul nostru, este vorba mai întâi de opțiunea liceanului din anii 60, când a te înscrie la Filosofie presupunea aderența fără rezerve la doctrina și politica PCR, însemna deci să dorești a fi înregimentat ca activist al partidului comunist. Abia depășită perioada stalinistă, când se studia la Filosofie cu deosebire marxismul sovietic, începuse perioada de “aplicare creatoare” a marxismului la realitatea românească. Mă temeam de posibilitatea unei reacții în lanț. Deoarece, așa cum scria Lucian Blaga: “Oamenii se hrănesc cu dogme și dogmele cu oameni”. Iată de ce în 1960, după absolvirea liceului, cu dureroasă luciditate am dat examen de admitere la Construcții și am devenit în 1966, după licență, inginer proiectant cu angajamet în Capitală. *Am renunțat* în tot acest timp oare *la filosofie pentru inginerie*?

Da și nu! La Facultatea de Construcții eram interesat mai ales de disciplinele teoretice: Matematici, Fizică, Chimie etc., care m-au ajutat ulterior la studierea Filosofiei științelor și a Epistemologiei. Am citit atunci multă literatură și am strâns treptat o bibliotecă de Filosofie românească, cutreierând anticariatele unde începuseră să se găsească autori mai puțin discutați sau chiar dintre cei puși la Index, adică interziși de centzura ideologică. Dar timpul a trecut și, angajându-mă ca inginer proiectant de structuri, trebuia să fac față obligațiilor profesionale cu rigurozitate. Nu mi-a fost deloc greu, deoarece am avut colegi de foarte bună calitate în Atelierul de Rezistență al Sectorului I din Institutul “Proiect-București”. Am învățat multe și am realizat lucruri interesante, dar gândul meu zbură înainte, adică la realizarea dorinței de a studia Filosofia. Unul dintre foștii profesori, cel de Matematici – Domnul Papadopol – m-a întrebat profetic: “Înțeleg că te interesează Filosofia, dar ți-ai pus problema cum te vei înțelege cu filosofii?”

În 1967, deci la numai un an după ce mă angajasem ca inginer proiectant, am dat examenul de admitere la Filosofie. Aici am avut multă libertate de mișcare, deoarece am studiat la *fără frecvență*: îmi puteam programa examenele de an într-o ordine favorabilă și dădeam atenția maximă disciplinelor de bază (pentru mine). Făceam tot posibilul ca să ajung și pe la cursurile ținute pentru studenții de la zi, de exemplu la Epistemologie, Istoria Filosofiei, Logică, Cibernetică, Filosofia matematicilor, a fizicii, și chimiei, Filosofia biologiei etc. Am făcut la sfârșitul facultății și un mic artificiu, care mi-a permis să susțin licența în condiții cât se poate de favorabile: am dat examenele pentru ultimii doi ani de Facultate într-unul singur! Iar timpul rămas l-am afectat alcătuirii tezei de licență la Epistemologie, susținută în 1973, cu privire la relațiile dintre științe și Filosofie în concepția lui Jean Piaget.

Se apropia termenul la care s-a profilat întrebarea a doua din titlul nostru dilematic. După aproape zece ani de practică, în atelier și pe șantierele de construcții ale Capitalei, ca inginer proiectant, m-am gândit foarte serios dacă merită, dacă *pot să renunț la inginerie pentru filosofie*. Răspunsul a venit oarecum de la sine: când am aflat că există un post vacant la Catedra de Filosofie a Politehnicii din București nu am fost în stare să rezist tentației. Am reușit să trezesc interesul celor din Catedră și am fost încadrat în urma unui concurs din toamna lui 1975. Surpriza cea mare, fericită surpriză, a fost formula de transfer din proiectare în învățământul superior: “în interesul serviciului”... Am găsit aici, unde lucrez și azi, un colectiv care se străduia să supraviețuiască cu demnitate tăvălugului comunist ce încerca să distrugă “sistematic” învățământul. Eram încărcat cu tot felul de corvoade ideologice și cu numeroase activități parazitare, numite “practice”. Circula pe atunci o glumă: “toate ar merge bine, dacă nu ar fi procesul de învățământ ca atare...” Pe rând, Cibernetică, structuralismul și teoria sistemelor, apoi semiotica și teoria acțiunii, au salvat sufletele noastre greu încercate în confruntarea de al orele de curs și seminar cu studenții – viitori ingineri. Aceste curente circulând în știința și filosofia contemporană ne permiteau să reorientăm materia de predat, care altfel trebuia să fie doar o pastişă a clasicilor marxiști, tot mai agresiv puși în umbră de “genialul” dictator autohton.

Am renunțat oare, transferându-mă la Politehnică, la inginerie în favoarea filosofiei, cu totul? Da și nu! În fond, da; adică în ceea ce privește activitatea principală, care era de predare a Filosofiei, cât și a logicii. Dar în formă, nu total. Mi-a fost de folos exercițiul practic de proiectare și de colaborare cu specialiștii, atât în formarea gândirii, cât și a unui limbaj, fără de care studenții politehnicieni te privesc cu indiferență, ca pe un străin... Iată deci, că am dat curs acelei opțiuni ce părea de neacceptat și poate chiar imposibilă. Eram inginer de carieră, am profesat efectiv aproape zece ani într-o instituție de mare prestigiu, dar am optat ulterior pentru o carieră filosofică, ce începea sub auspicii puțin promițătoare. Începusem din nou de la zero; am fost angajat ca asistent... Se știe

cât de mică este lumea, uneori. De la atelierul de structuri condus de Domnul inginer Dragoș Badea (Institutul Proiect-București) am ajuns la Facultatea de Automatică (Institutul Politehnic București), unde lucra fratele Domniei Sale, deci un alt Domn Badea. Imediat după ce m-a cunoscut, mi-a pus o întrebare la care nu i-am răspuns prea ușor: “un inginer după primii zece ani în carieră este aproape complet format, cum poți să părăsești această zestre și să-ți schimbi profesia?”

Iată deci justificarea titlului dilematic al acestui text, pronunțat autobiografic, despre care am spus la început că exprimă o *situație paradoxală*. Mă corectez, este vorba despre o situație de două ori paradoxală, întrucât se referă, mai întâi, la opțiunea liceanului pentru o carieră inginerescă nu tocmai dorită și, ulterior, la opțiunea inginerului de carieră pentru un anevoios drum de cadru didactic și cercetător în Filosofie. Soluția dilemei de inspirație platoniciană devine posibilă printr-o scindare și, respectiv, printr-o circumstanțiere. Inițial am lăsat deoparte Filosofia spre a mă realiza, cel puțin temporar, ca inginer constructor. Dar tot timpul am citit și treptat am alcătuit o bibliotecă pe care nu o poate înlocui nimic altceva. Ulterior, am lăsat ingineria spre a mă dedica Filosofiei, ca cercetător în Logica deontică și Filosofia științelor cognitive, având permanent obligații didactice.

Am pornit de la o problemă de viață, nu numai de viață intelectuală. Ar trebui să închei discuția cu o retrospectivă mai recentă... Îmi aduc aminte că orele suplimentare dedicate studiului și lipsa concediilor, sacrificate pentru examene, mi-au slăbit pentru un timp sănătatea. Unul dintre medicii generaliști la care am apelat, pe când eram încă inginer constructor și, totodată, student la Filosofie, m-a apostrofat direct: “Se știe că un inginer mediocru este mai util decât un filosof mediocru...” M-am scuturat de această provocare, ce putea fi ușor interpretată ca un avertisment, dar și ca o simplă răutate, gândindu-mă că, din grija comuniștilor specificul filosofiei a fost grav alterat. Am sperat atunci să dovedesc într-o zi că efortul subteran al acelor sinceri, dezinteresați, dar plini de o nobilă tenacitate se va evidenția de la sine.

Am avut pe parcurs numeroase încurajări pe care le-am istorisit, fie și parțial, altădată. Voi menționa aici doar un aforism dătător de speranță: “O școală activă de *Filosofie* este la fel de importantă pentru a promova evoluția ideilor, ca o școală superioară de *ingineri* spre a perfecționa un nou motor” (A.N. Whitehead). Desigur, într-o societate cu adevărat democratică și deschisă noului, fiecare profesiune își are rostul său; iar problema care rămâne spre a fi rezolvată este aceea a alegerii corespunzătoare înclinațiilor și aspirațiilor individuale. Altfel, “o societate care disprețuiește măiestria unui instalator, pe motiv că este o meserie umilă, și care tolerează incapacitatea unui filosof, pentru că este vorba de o activitate de prestigiu, nu va avea nici un instalator bun și nici un filosof bun” (J.W. Gardner).

Oricine va citi acest eseu se va putea întreba despre rostul prezentului fragment cu conținut autobiografic. Iar răspunsul este la îndemâna celor care îl consideră integrat textului în ansamblu: *ingineria și filosofia* au reprezentat – fiecare la un moment dat – *trecutul și viitorul* meu. Ingineria mi-a fost viitor atâta timp cât filosofia era desfigurată sub dictatura comunistă, dar a devenit trecut după ce mi-am schimbat profesia. Asemănător, filosofia reprezenta un viitor nesperat sub dictatură, dar a devenit prezent, s-a actualizat după căderea regimului abuziv.

Cine încearcă să se elibereze de *trecut* e ca și cum s-ar dezice de părinți, ca și cum s-ar rușina de originea lui. Numai aventurierii sau răufăcătorii, care doresc să-și ascundă trecutul, refuză să-l ia în considerație. Iar cine încearcă să se elibereze de *viitor* este în situația celui care nu mai așteaptă nimic bun, refugiindu-se în trecut și retrăindu-și amintirile. Numai bolnavii incurabili și alienații, împreună cu victimele catastrofelor de orice gen, se dezinteresează de viitor. Toate ființele umane reprezentând starea de normalitate se orientează de la trecut spre viitor, se interesează de origini, de înaintași, dar se îndreaptă spre viitorul configurat prin deziderate, aspirații și speranțe.

Este adevărat că bătrânii au tendința de a exalta trecutul, pe când tinerii au obiceiul de a se avânta spre viitor. Dar în cadrul familiei are loc o pondere reciprocă. Cei mari se îngrijesc de viitorul copiilor, iar tinerii au grijă de bătrânii deveniți neputincioși. Permanentul *conflict al generațiilor* este numai aparent distructiv, dar în fond reprezintă o tensiune constructivă, o confruntare care pune în valoare atât îndrăzneala tinerilor, cât și experiența celor în vârstă.

Autor: G.G.Constandache

Conf.dr.ing. la Departamentul de Științe Socio-Umane,
Catedra de Filosofie, Logică, Psihologie și Sociologie
Universitatea POLITEHNICA București

(Fragment din lucrarea *Dilema lui Blaga*, Editura UNIVERSAL DALSI)

